

Mikä on kulttuuria – mikä väkivaltaa?

LAPE-klubi 1.12.2023

Meri Ala-Huikko
Kehittäjäsosiaalityöntekijä/
väkivaltatyön koordinaattori (YTM)

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue

Mitä on kulttuuri?

- Kulttuurin voidaan ajatella olevan suurin piirtein sama asia kuin elämäntapa, joka siis muodostuu jaetuista asenteista, arvoista, uskomuksista, toimintatavoista, tavoitteista ja käytänteistä
- Tämän ajattelutavan mukaan kulttuuriin kuuluvat kaikki ne asiat, joita ihmiset ja kansat ovat historiansa aikana oppineet tekemään, arvostamaan, joihin he ovat oppineet uskomaan ja joista he ovat oppineet nauttimaan
 - Asioita on tehty, että yhteisö on säilynyt hengissä
- Kulttuuriset piirteet ovat opittu, ei periytyvä asia
 - Eniten oppimista tapahtuu lapsuudessa
- Mitään yhtenäiskulttuuria ei kuitenkaan ole; aina on niitä, jotka eivät noudata enemmistön ylläpitämiä normeja tai tapoja ja jaa kulttuurin keskeisiä käsityksiä
- Kulttuuri koostuu ”sosiaalisen pelin kirjoittamattomista säännöistä” (Geert Hofstede)
- ”Kulttuuri on yhteiskunnan tai ihmisryhmän henkisten, aineellisten, älyllisten ja emotionaalisten ominaisuuksien koostumus, ja se sisältää taiteiden ja kirjallisuuden lisäksi elintavat, yhteiselämän, arvojärjestelmät, traditiot ja uskomukset.” (UNESCO)

Kulttuuri voi olla rikkaus

- Sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin rakentuminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa, socialisaatio
 - Toimiva yhteiskunnan jäsen (vrt. maahanmuutto)
- Yhteenkuuluvuuden tunne, "me"
- Yhteisöllisyys, perheen tärkeys ja merkitys
- Korkea moraalikäsitys
- Yhteisön normien kunnioittaminen, yhteiset säännöt
- Kunnia koko perheen ja suvun asia, siveellisyys
- Jaettu arvomaailma
- Rituaalit
- (Yhteinen uskonto)

Mutta kulttuuriin voi liittyä myös ihmisoikeusloukkauksia ja väkivaltaa

- Kuritusväkivalta
- Pakkoavioliitto, ihmiskauppa
- Eron estäminen
- Ehkäisyn ja abortin kieltäminen
- Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen
- Yhteisön ulkopuolelle sulkeminen, yhteisöllinen väkivalta
- Kunniaan liittyvä väkivalta, kunniakonfliktit, kunniamurha
- Naisen asema alisteinen suhteessa miehiin, epätasa-arvo

Kunniaan liittyvä väkivalta

- Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu useimmiten tyttöihin ja naisiin, jotka ovat siveettömyyden vuoksi ”lianneet suvun kunnian” ja aiheuttaneet häpeää – pelkät huhupuheetkin riittävät usein rangaistukseen
 - Esim. avioliitosta kieltäytyminen, avioero, siveetön pukeutuminen, seurustelu henkilön kanssa, jota suku ei hyväksy
- Väkivallan teolla rankaistaan ja palautetaan perheen kunnia
- Voi kohdistua myös poikiin ja miehiin ja sukupuoli- sekä seksuaalivähemmistöt ovat suuressa riskissä joutua sen kohteeksi
 - Usein poikiin kohdistuu henkistä väkivaltaa, koska heidän tulee pitää sisaruksia silmällä, kontrolloida heidän menojaan ja tekemisiään ja kohdistaa heihin pakotettuna väkivaltaa
- Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidoksissa tiettyihin maihin, etnisiin ryhmiin tai uskontoihin – sitä esiintyy monissa yhteisöissä ympäri maailman, myös Suomessa
 - Voi esiintyä myös yli maarajojen
- Väkivallan teot ovat yhteisöllistä painostamista, sosiaalista eristämistä, kontrollointia, pukeutumiseen puuttumista, pahoinpitelyitä, taloudellista väkivaltaa, avioeron estämistä, avioliittoon pakottamista, äärimmillään ”kunniamurha”
- Kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyy suurta painostusta myös väkivallan tekijän suuntaan – siksi ei ole yksiselitteistä erotella tekijää ja uhria
- Yhteisö hyväksyy väkivallan kunnian palauttamisessa; yksilön yksittäinen teko voi vaikuttaa koko yhteisöön ja sillä puolustetaan tai palautetaan yhteisön kunniaa ja vältetään häpeää

Kunniaan liittyvä väkivalta ei tapahdu ”tuolla jossain muualla”

- Myös romanikulttuuriin *voi liittyä* KLV piirteitä muun väkivallan ohella
 - Romaninaisten kokema lähisuhdeväkivalta on edelleen tänä päivänä tabu, josta on hankala puhua ja sitä pidetään perheen sisäisenä ongelmana
 - Romaninaisten kohtaaman lähisuhde- ja perheväkivallan erityispiirteet liittyvät voimakkaasti yhteisöön ja sen merkitykseen sekä naisen asemaan yhteisön ja perheen jäsenenä
- Ainakin osa romaneista katsoo, että miehellä on oikeus kurittaa vaimoaan joka on käyttäytynyt sopimattomasti
 - Yhteisö voi myös valvoa naista sekä vaatia miestä käyttämään väkivaltaa kumppaniaan kohtaan
 - Väkivallan tekijänä voi olla myös miehen suku
- Romaninaisten kokemaan väkivaltaan kuuluu myös kummankin osapuolen sukujen väliset ratkaisemattomat ristiriidat, väistämisyvelvollisuusasiat ja olemassa oleva väkivallan uhka, jonka pystyy välttämään normeja ja sääntöjä noudattamalla
 - Apua ei voi hakea viranomaisilta, koska se voisi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa kuolemanvaaran naisen omalle sukulaiselle ja tällöin nainen olisi vastuussa sukulaisensa kuolemasta ja joutuisi pakenemaan lasten kanssa ikuisesti omaa ja toisen sukua
- Romanikulttuuriin kuuluu myös ”naisen häpäisy” yhtenä rangaistusmuotona – jos nainen on toiminut sopimattomasti ja miehen kunniaan on loukattu, voi mies ajella naisen hiukset ja näin osoittaa muille, että nainen on huono, kunniaton, häpäisty
- Yksi väkivallan muoto on lapsilla kiristäminen – jos lasten äiti pyrkii ulos väkivaltaisesta suhteesta, mies ja miehen suku muistuttavat lasten kuuluvan isälle
- Ei pidä kuitenkaan yleistää; kaikki romanit eivät noudata tai kannata haitallisia perinteitä

Väkivallan kokijan kohtaaminen

- Kunniaan liittyvän väkivallan kokija käy läpi hyvin samankaltaisia asioita kuin lähisuhdeväkivallan kokijakin
 - KLVssa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että väkivallan tekijä ei rajoitu yhteen yksilöön vaan tekijän taustalla väkivallan toteuttajina ja hiljaisina hyväksyjinä voivat olla laajennettu suku
 - Kokijan on tästä syystä äärimmäisen hankalaa hakea apua pelon ja yhteisön painostuksen vuoksi
 - Tekijä ei kuitenkaan aina nauti koko suvun arvostusta ja kokijan kanssa samaa mieltä voi olla esimerkiksi saman kokenut äiti tai sisko – paras tuki voi löytyä lähipiiristä ja siksi ammattilaisen on hyvä lähestyä väkivallan kokijan turvallisesti koettuja läheisiä, yhteistyössä kokijan kanssa
- Väkivallan kokija voi olla alakuloinen ja väsynyt tilanteeseen eikä pysty ehkä nähdä ulospääsyä tilanteesta – ammattilaisen tuki ulkopuolisena yhteisöstä on siksi myös äärimmäisen tärkeää
- Ammattilaisella tulee olla tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja kokijalle tulee antaa tietoa väkivallan eri muodoista, kokijan oikeuksista ja ammattilaisen velvollisuuksista
 - Jos itse ei kykene auttamaan, ota yhteyttä kunniaväkivallan kanssa työskentelevään järjestöön ja jatka tiivistä yhteistyötä (DIDAR, SOPU-työ, Monika-naiset liitto, Nollalinja ja Rikosuhripäivystys)
- KLVssa liittyvissä asioissa on hyvä konsultoida poliisia matalalla kynnyksellä
- Kaiken työskentelyn tavoitteena tulee olla kokijan turvallisuuden parantaminen – tämä tulee pitää mielessä myös kun työskennellään mahdollisen tekijän kanssa; vaarantaako tämä kokijan turvallisuutta?
- Alaikäiseen kohdistuvasta sukuelinten silpomisuhasta tulee aina ilmoittaa välittömästi lastensuojeluun sekä poliisille ennaltaestämisen vuoksi!

Ei pahuutta vaan keinottomuutta: Tekijän kohtaaminen

- Pelkän kokijan kanssa työskentely harvoin ratkaisee tilannetta – tekijän kanssa tulee työskennellä ja muuttaa hänen asenteitaan väkivallan suhteen
- On muistettava, että tekijätkin ovat yksilöitä ja keskenään erilaisia – toinen voi ihan vilpittömästi yrittää löytää keinoja toimia toisin kuin yhteisö odottaa ja toinen taas raivostuu väkivallan kokijan tottelemattomuudesta ja keskittyy nujertamaan tämän tahdon
 - Taustalla hylätyksi tulemisen pelko, keinottomuus ja umpikuja
 - Ulkopuolinen väliintulo pelottaa; vastassa voi olla hyvin kiihtynyt asiakas, joka pelkää entistä enemmän kasvojen menetystä omassa yhteisössään
- Tekijä tavoittelee jotain hyvää, mutta keinot sen saavuttamiseksi ovat vääriä, jopa laittomia (esim. vaimon tai tyttären suojeleminen vaarallisilta miehiltä > sosiaalinen kontrollointi)
 - Tekijällä on huolia suhteessa kokijaan ja ammattilaisen on syytä tiedostaa huolet ja ottaa ne huomioon keskustelussa, mutta ilman että vahvistetaan tekijän väkivaltaa oikeuttavia ajatuksia tai arvomaailmaa
- Työskentelyssä tulee olla keskiössä käyttäytymisen muutoshalun vahvistaminen sekä uusien toimintamallien löytäminen

Syyllystämällä et pääse asiassa eteenpäin

- Väkivalta tulee ottaa puheeksi myös tekijän kanssa
 - Muista hienotunteisuus ja se, että kehonkielellä on paljon merkitystä jos teillä ei ole yhteistä kieltä tai kulttuuritaustaa
- Määrittele mitä tarkoitat väkivallalla
- Auta tekijää itseään näkemään, mikä hänen toiminnassaan on haitallista ja tarjoa vaihtoehtoisia tapoja toimia
- Joissain tapauksissa tulee myös avata Suomen lainsäädäntöä – väkivalta on Suomessa rikos ja tuomittava teko
 - Väkivalta tulee tuomita, ei ihminen
 - Myös ihmisoikeuskeskustelu voi olla tarpeen
- Ole kiinnostunut tekijän ajatuksista tekojen taustalla, luo luottamusta
- Arvioi asiakkaan riskiä turvautua väkivaltaan: miten todellinen uhka on, keihin uhka kohdistuu, ketkä luovat uhkaa, mitkä asiat nostavat/laskevat riskiä, miten työskentely ja asiaan puuttuminen vaikuttavat riskiin?
 - Muista poliisin konsultaatio!
- Ohjaa asiakasta väkivaltaerityisiin palveluihin ja tee tiivistä yhteistyötä samalla kokijan turvallisuutta huomioiden
- Jos tekijä ei ole motivoitunut muutokseen/työskentelyyn eikä työskentely etene, keskitytään väkivallan kokijan turvallisuuteen ja suojaamiseen, muutos on prosessi joka vaatii aikaa

Huomioitavat riskitekijät lapsiperhepalveluissa

- Useimmiten maahanmuutto on vanhemmuuden näkökulmasta haastava kokemus, esim. sosiaalisten verkostojen kaventuminen
- Turvapaikkaa hakevilla voi olla suuria stressitekijöitä; lähtömaan kokemukset, kotimaan vallitseva tilanne, turvapaikanhaku prosessi, Suomessa vallitsevat olosuhteet
 - Näillä voi olla kielteistä vaikutusta vanhemmuuteen ja kykyyn vastata lapsen tarpeisiin
- Erityisesti pakolaistaustaisilla ja turvapaikkaa hakevilla lapsilla on suuri riski kasautuneille haitallisille kokemuksille (ACE) > tulevaisuudessa riski terveysongelmille, traumaoireille, psyykkisille sairauksille
- Määrään suhteutettuna, ulkomaalaistaustaiset lapset ovat ainakin pääkaupunkiseudulla yliedustettuina viranomaisten tietoon tulevissa kaltoinkohtelu epäilyissä kuten myös muualla pohjoismaissa
 - Tutkintaprosessi on suomalaisellekin lapselle ja perheelle pitkä ja raskas prosessi
 - Ulkomaalaistaustaisella yhteisen kielen puute ja ymmärtämättömyys Suomen viranomaistoiminnasta aiheuttavat ylimääräistä kuormitusta
- Barnahus-periaatteiden mukainen toiminta vaatii perustason toimijoilta monipuolisia valmiuksia vastata väkivallan riskissä olevien tai väkivaltaa kokeneiden lasten tarpeisiin – mutta myös valmiuksia ennaltaehkäistä kaltoinkohtelua ja tukea vanhempia kasvatustehtävässään

Esimerkki ennaltaehkäisevästä työstä: Vanhempana Suomessa -ryhmä

- Sisältöä kehitetty Barnahus-hankkeessa, pilotoitu Helsingissä perhekeskuksissa
- Ryhmä on ollut avoin kaikille 0-17-vuotiaiden vanhemmille, joista toinen tai molemmat ovat ulkomaalaistaustaisia
- Vanhempana Suomessa -psykoedukatiivisen ryhmän tavoitteena on lisätä lasten hyvinvointia ja turvallisuutta ryhmämuotoisen vanhemmuuden tuen avulla
 - Yksi keskeinen keino on lisätä luottamuksen syntymistä viranomaisiin, joka madaltaa kynnystä ottaa vastaan tukea myös tulevaisuudessa
- Kolme kahden tunnin pituista tapaamiskertaa, jossa käsitellään suomalaista palvelujärjestelmää, lasten oikeuksia, lapsen kehitystä ja hyvinvointia tukevia kasvatuskäytäntöjä, vanhempien hyvinvoinnin merkitystä sekä kahdessa kulttuurissa kasvamista lapsen näkökulmasta

Kulttuurisensitiivinen haastattelu

- Käytä ammattitaitoista tulkkia
- Ammattilaisen ei tule vältellä sensitiivisiä aiheita, kuten väkivaltaa vaan niitä voidaan taustoittaa ja ottaa puheeksi kuten kantasuomalaistenkin kanssa
- Keskustele kuitenkin ystävälliseen ja kohteliaaseen sävyyn ja yritä välttää ”viranomaishaastattelua”
- Luo luottamusta ja anna asiakkaalle tilaa kertoa heidän perheestään ja kulttuuristaan
- Huomioi, että perheille voi olla vierasta, että myös lasta haastatellaan. Taustoita, miksi haluat kysyä myös lapsen mielipidettä.
- [Kulttuurisensitiivinen vanhemmuuden haastattelu-lomake](#)

Kunniaan liittyvän väkivallan palvelut / konsultaatio

- Kaikkia kunniaväkivallan osapuolia auttavat:
 - DIDAR / Setlementti Tampere ry
 - SOPU-työ
- Kokijoita ja heidän läheisiään auttavat:
 - Monika-naiset
 - Rikosuhripäivystys
 - Nollalinja
 - Turvakodit
 - Irakin naiset yhdistys INY ry
 - Uskontojen uhrien tuki UUT ry
- Romaniasiaakkaiden asioissa auttavat:
 - Romano Missio

Materiaalipankki – ammattilaisen tueksi

- Hyvinvointialueen intraan on koottu kaikki väkivaltaan liittyvät ohjeistukset, lomakkeet, käsikirjat ja muuta lisälukemistoa yhteen paikkaan – päivitetään jatkuvasti
 - [Ohjeet väkivaltaepäilyihin – HYVAEP Intra](#)
- Jaoteltu lapsiin, aikuisiin, vammaisiin ja ikäihmisiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä radikalisoitumisen ehkäisyyn ja lisäksi pyritään tuomaan ennaltaehkäisevää materiaalia, jota voi hyödyntää esimerkiksi perhetyössä lasten kanssa
- Hyvinvointialueen ulkoisilla verkkosivuilla informatiivinen sivusto lähisuhdeväkivallasta sekä palvelutarjotin > asiakasta voi ohjata sivustolle
 - [Lähisuhdeväkivalta - Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue \(hyvaep.fi\)](#)
- Palvelupolkutyö on meneillään ja palvelupolut valmistuneet vuoden 2024 aikana

THL:n verkkokoulut

- [Verkkokoulut – THL](#)
- Puutu väkivaltaan
- Digitaalinen väkivalta
- **Kunniaan liittyvä väkivalta**
- Barnahus – lapsiin kohdistuva väkivalta
- <https://thl.fi/fi/web/vakivalta>

	Kyllä	Ei	Suunnitteilla
1. Hyvinvointialueellani/kunnassani on nimetty lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä	☒	☐	☐
2. Hyvinvointialueellani/kunnassani on nimetty lähisuhdeväkivallan vastaisen työn koordinaattori	☒	☐	☐
3. Hyvinvointialueellani/kunnassani on laadittu väkivallan ehkäisyyn liittyvä toimintaohjelma ja sen toimeenpanon seurannasta on sovittu	☐	☐	☒
4. Hyvinvointialueellani/kunnassani on kirjattu väkivallan ehkäisyyn tavoitteet yhdistettyyn hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaan ja/tai muihin asiakirjoihin	☐	☐	☒
5. Hyvinvointialueellani/kunnassani kartoitetaan henkilöstön osaamistarpeita ja tarjotaan ammattilaisille täydennyskoulutusta lähisuhdeväkivallasta	☒	☐	☐
6. Hyvinvointialueellani/kunnassani on kirjattu väkivallan uhrin, tekijän ja väkivallalle altistuneen lapsen palvelupolut ja niiden toimintaa seurataan	☐	☐	☒
7. Hyvinvointialueellani on käytössä väkivallan puheeksi ottamisen menetelmä ja sen käyttöä seurataan ja siihen perehdytetään	☒	☐	☐
8. Hyvinvointialueellani on käytössä väkivallan riskinarvioinnin menetelmä ja siihen on saatavilla perehdytystä	☒	☐	☐
9. Hyvinvointialueellani huomioidaan väkivallan vastaisessa työssä myös erityisryhmät kuten kunniaan liittyvän väkivallan, pakkoavioliiton ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen uhrit	☐	☐	☒
10. Alueellani on riittävä määrä erityistukipalveluja, esimerkiksi Seri-tukikeskuksia seksuaaliväkivallan uhrien tukemiseksi sekä paikallisia MARAK-työryhmiä (moniammatillinen riskinarviointikokous) vakavan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi.	☒	☐	☐

Tulossa hyvinvointialueella

- **Kuka auttaa väkivallan tekijää?–koulutus 12.3.2024**
- Romaninaisten kokema lähisuhdeväkivalta – keinoja romaninaisten kohtaamiseen ja tietoa ammattilaisille

Kuka auttaa väkivallan tekijää?

- Tilaisuus alkaa
- 9.00–9.30 STM, erityisasiantuntija Stina Oksa - Rumat luvut
- 9.30–10.30 Psykoterapia Saarinen, Veli-Matti Saarinen - Perheväkivaltaa tehneen auttaminen
- 10.30–11.00 Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistys, Peter Laitio – Paikallinen palvelu
- 11.00–11.45 Lounastauko
- 11.45–12.30 Maria Akatemia, Emma Laine – Naisen väkivalta
- 12.30–13.15 Tampereen Setlementti, Vesa Vilppola – Kun lapsi satuttaa
- 13.15–14.00 Sexpo, Anna Kolster – Seksuaaliväkivallan tekijät ja lapsiin suuntautuva seksuaalinen kiinnostus
- 14.00–14.15 Kahvitauko
- 14.15–15.00 Vaasan vankila, Sanna Uusitalo – RISEn väkivallan katkaisuohteet, mitä hyvinvointialueella voisimme hyödyntää?
- 15.00–15.15 Kommenttipuheenvuorot (kommentoijat ilmoitetaan myöhemmin) – kuinka kohtaamme väkivallan tekijöitä?
- 15.15 Päivän päätös, palaute

Lähteet

[Hong, T. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema](#)

[Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana](#)

[Kunnian ja häpeän ristipaineessa - opas ammattilaisille kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden kohtaamiseen](#)

[Vanhempana Suomessa - ryhmätoiminta](#)

Väkivallaton arki ja väkivaltatyö kuuluu kaikille!

Meri Ala-Huikko
Väkivaltatyön koordinaattori
meri.ala-huikko@hyvaep.fi
040 636 7209

Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue